

ALMAN TARİHÇİ OKULU'NUN JOSEPH ALOIS SCHUMPETER ÜZERİNE ETKİSİ

Yrd. Doç. Dr. Müslüm Basılğan
Gümüşhane Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Özet

Bu çalışmanın temel amacı Alman Tarihçi Okulu'nun 20. yüzyılın en önemli iktisatçılarından biri olan Joseph Alois Schumpeter üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Schumpeter'in fikrî olarak geliştiği ilk zaman dilimi başta Schmoller ve Weber olmak üzere Alman Tarihçi Okulu temsilcilerinin Klasik Okulu'nun temel fikirlerine karşı savaş açtığı dönemlere denk gelmektedir. Alman Tarihçi Okulu bu bağlamda ilk olarak klasik öğretinin tümdengelimci yöntemini reddederek tarihsel yönetime dayalı tümevarımcı bir yöntemi savunmuştur. Bu bağlamda Schumpeter'in tarih ve iktisat sosyolojisine dayalı çok yönlü metodolojisi bu gelişmenin bir sonucu olarak görülebilir. Gerek Alman Tarihçi Okulu'nun gerekse Schumpeter'in önemli çalışma alanlarından biri hiç şüphesiz girişimci ve onun rolüne yönelik olmuştur. Alman Tarihçi Okulu'na mensup iktisatçılar ve sosyologlar kapitalist toplumlarda girişimciliğin kökeni ve onun sosyal ve ekonomik değişim üzerindeki etkisi konusunda fikirler ileri sürdüler. Aşağıda girişimciyi dinamizmin ve değişimin kaynağı olarak gören Alman Tarihçi Okulu'nun bu bağlamda Schumpeter üzerindeki etkisi de ortaya koymaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Schumpeter, Alman tarihçi okulu, girişimci, metodoloji, kapitalizm.

The Influence of the German Historical School on Joseph Alois Schumpeter

Abstract

The main purpose of this study is to determine the influence of the German Historical School on Joseph Alois Schumpeter, one of the most important economists of the 20th century. Schumpeter's early ideological development coincides with the "declaration of war" to the basic ideas of the Classical School by representatives of the German Historical School led by Schmoller and Weber. In this context, the German Historical School rejected the deductive methods of classical teaching and advocated inductive reasoning based on the historical method. In this record, Schumpeter's versatile methodology leaning against history and economical sociology can be regarded as a result of this development. Without a shadow of doubt, one of the most important fields of study of both the German Historical School and Schumpeter addresses the entrepreneur and his role. Economists and sociologists representing the German Historical School proposed ideas on the origins of entrepreneurship in capitalist societies and its impact on social and economic change. The purpose of the text below is to address the related influence of the German Historical School, which regards the entrepreneur as the source of dynamism and change, on Schumpeter.

Keywords: Schumpeter, Germany historical school, entrepreneur, methodology, capitalism.

Alman Tarihçi Okulu'nun Joseph Alois Schumpeter Üzerine Etkisi

Giriş

Meslektaşları Haberler (1950: 1) tarafından tüm zamanların en büyük iktisatçılarından biri olarak nitelendirilen Joseph Alois Schumpeter (1883–1950) kariyeri boyunca özellikle metodoloji, girişimcilik, yenilik ve ekonomik değişim konularındaki düşüncelerini şekillendirirken Alman Tarihçi Okulu'ndan önemli şekilde etkilenmiştir. Bu etkilenmeyi Reinert (2002: 25) “Schumpeter’in entelektüel kökleri Alman Tarihçi Okulu’nun entelektüel köklerine çok yakındır” şeklinde belirtirken, Hebert ve Link (1982: 76) “Schumpeter, Gustav Schmoller, Werner Sombart ve Max Weber’in dâhil olduğu Alman Tarihçi Okulu’nun bir ürünüdür” şeklinde ifade etmiştir.

İktisadi düşünce tarihi açısından, Alman Tarihçi Okulu genellikle iktisadi davranışların ve bu nedenle iktisadi genellemelerin tarihsel, sosyal ve kurumsal bağlama dayandığını savunan bir okul olarak görülmüştür. Bu bağlamda Tarihçi Okulu, kanunların ve kurumların göreceliğini vurgulayarak somut tarihsel verilerden hareketle tümevarımcı akıl yürütme yöntemini tercih etmiş ve bunu kullanmıştır (Senn, 2005: 187). Economakis ve Milios (2001: 686) Alman Tarihçi Okulu’nun temel özelliklerini şöyle sıralamışlardır: Tarihsel analiz yönteminin önemini vurgulaması ve bu nedenle iktisadi araştırmalarda tümevarımcı yöntemin kullanılması gereğini belirtmesi, teorik olarak meydana gelmiş bir iktisadi kanunu reddetmesi ve tarihi monograflardan ve istatistikî incelemelerden doğmuş kanunların “ampirik kanunlar” olarak yorumlaması ve son olarak iktisat ve diğer tüm sosyal bilimlerde bir birleşmenin gerekliliğini belirtmesi. Schumpeter (1914: 176-180) ise Alman Tarihçi Okulu’nun altı temel bakış açısını belirtmiştir: (1) sosyal yaşamın teklifine duyulan inanç ve onun bileşenleri arasındaki ayrılmaz ilişki, (2) gelişmeye yönelik ilgi, (3) organik ve bütüncül (holistik) bir bakış açısı, (4) insan

güdülerinin büyük bir kısmının kabulü, (5) olayların genel doğasından ziyade somut, bireysel ilişkilere ilgi ve (6) tarihsel görecelik.

Tarihsel yöntemle yaptıkları bu vurgu ile tanınan Alman Tarihçi Okulu başka bir takım gelişmelere de yol açmıştır. Tarihsel verilere olan yakınlığı ekonometrik ve istatistiksel analitik tekniklerin gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Günümüzün ekonometrik çalışmalarının büyük bir kısmı onların modellerini geliştirmek için kullandıkları tarihsel verilere dayalıdır (Senn, 2005:193).

Bu özelliklere sahip olan Tarihçi Okulu başka okulları da etkilemiştir. Örneğin Commons, Tarihçi Okulu'nun Kurumsal Okul üzerindeki etkisini şöyle ifade etmiştir:

“On dokuzuncu yüzyıl boyunca Tarihçi Okulu diğer okulların akıl yürütme yöntemlerini tümüyle reddeden Almanya’da (Roscher, Hildebrand, Knies) yükseldi ve günümüzde önemli bir yöntem olan tarihsel araştırma yöntemini iktisada soktu. Onlar, mevcut üretim ve pazarlama sistemini, geçmişin değişen şartları ile günümüze sunulan bir değişim olarak açıkladılar. Bu okul, klasik okullar tarafından açıkça dışta bırakılan gelenek-görenek, mülkiyet ve çıkar çatışması kavramlarını bilime kattı. Tarihçi Okulu, iktisat biliminde önemli faktörler olarak; gelenek, görenek, kanun, mülkiyet hakları, hak ve haksızlık kavramlarına vurgu yapan Etik ve Kurumsal okullara yol açtı” (Hulten, 2005: 173).

Bu bakış açısıyla yola çıkan Alman Tarihçi Okulu tarihsel bir perspektifi savunmuş ve ekonominin sadece bu perspektiften uygun bir biçimde kavramlaştırılabileceğini iddia etmiştir. Tarihsel yaklaşım bu açıdan klasik iktisadın teorik yaklaşımına bir meydan okuma (Shionaya, 1997: 59) olarak alınabilir. Böylece Tarihçi Okulu başlangıç noktası olarak iktisadın fiyat ve dağıtım konularından ziyade toplumların değişimiyle daha çok ilgilenilmesi gerektiğini ele almıştır. Bu nokta Tarihçi Okulu'nun tüm kuşakları için geçerlidir. Bu açıdan Gruchy'e göre Alman Tarihçi Okulu'nun iktisadi analiz biçimi iki özellik taşımaktadır: Onun tarihselciliği ve göreceliği (Hulten, 2005: 170-171). Sonuç olarak bunu gerçekleştirmek daha fazla tarihsel veri kullanmayı gerektirmektedir.

Özellikle iktisadi düşünce tarihi açısından Alman Tarihçi Okulu'nun, bu bağlamda Weber, Schmoller gibi iktisatçılarca temsil edilen Genç Tarihçi Okulu'nun, etkili olduğu yıllar Schumpeter'in Viyana'da geçirdiği öğrencilik yıllarına denk gelmektedir. Yirminci yüzyılın başında Schumpeter'in en önemli hocası olan (McCraw, 2007: 45) Böhm-Bawerk ve von Wieser gibi çok iyi tanınan iktisatçıların da bulunduğu Viyana iktisat eğitiminin ve iktisat tartışmalarının önemli bir merkezi durumundaydı. Schumpeter'in biyografisine

baktığımızda hayatının büyük bir kısmını Viyana’da geçirdiğini görüyoruz. Daha sonra Avusturya-Macaristan’ın başka şehirlerinde de yaşadı ve Londra, Berlin, Cairo, New York ve birçok başka şehre uzun süre ziyaretlerde bulundu (Andersen, 1991: 6; Michaelides ve Milios, 2005:100). Fakat Viyana’nın Schumpeter üzerindeki etkisi büyük olmuştur. Bu etkiyi Haberler “O (Schumpeter) en kosmopolitan kişilerden biri olmasına rağmen Viyana’daki ilk yıllarının tecrübesi gerçekte hiçbir zaman onu bırakmadı” (Michaelides ve Milios, 2005:100) şeklinde belirtirken, Andersen (1991: 20) “Schumpeter’in gençliğindeki Viyana politikaların, ulusların, bilimsel teorilerin ve sanatsal projelerin kaynaştığı bir yerd. Tecrübesini ilk olarak Viyana’da aldı ve onu kendi iktisadi gelişme teorisi için kullandı. Bu entelektüel çevrede Böhm-Bawerk’in kişiliği egemendi. Schumpeter’in öğrencilik yıllarında politik ve entelektüel çatışmalar oldukça fazlaydı ve bu onun teorik yapı ve tartışmalardaki becerilerini geliştirdiği bir çevreydi” şeklinde ifade etmiştir.

Schumpeter’in *The Theory of Economic Development (1911)*, *Economic Doctrine and Method (1914)*, *Business Cycles (1939)*, *Capitalism, Socialism and Democracy (1942)* ve *History of Economic Analysis (1954)* gibi çok geniş bir yelpazeye uzanan çalışmalarına bakıldığında, genel iktisadi değişim teorisini şekillendirirken temel hareket noktasının genel iktisadi denge teorisini Tarihçi Okulu’nun yenilikçi ve evrimci bakışı ile sentezlemek (Wadhvani ve Jones, 2001: 6) olduğu açıkça görülmektedir. Schumpeter, bu çalışmalarında neo klasik teorinin en merkezi ve en önemli ilkelerini sürekli bir biçimde reddetmiş ve bunda ısrar etmiştir. Bu ısrarlılık ona “*yirminci yüzyılın iktisat disiplinde en radikal düşünürü*” (Freeman ve Louça, 2001: 42) unvanını da beraberinde getirmiştir.

Benzer şekilde Tarihçi Okulu, fikirsel olarak rasyonalizme ve Aydınlanma Çağına bir tepki ve genel geçerli iktisat teorisini temsil eden İngiliz Klasik iktisadına bir meydan okumaydı (Shionoya, 2001a: 1). Gerek Schumpeter’in gerekse Tarihçi Okulu’nun analizlerinde geçerli olan bu ortak nokta beraberinde, araştırmamızın da temelini oluşturan, başka ortaklıkları da getirmiştir. Bunlardan ilki metodolojik bakıştır. Bu metodolojik bakışın odak noktası Alman Tarihçi Okulu’nun tarihsel araştırmaya verdiği önem gelmektedir. Tarihçi Okulu tarihsel ve etik yöntemlere yaptığı vurgu ile ana iktisada amaç ve yöntem konusunda bir alternatif getirmiştir. Bunun sonucu olarak Alman Tarihçi Okulu’nun düşünce sisteminde felsefe ve politika tarihsel bir bakış açısı ile bir araya getirilmiştir (Shionoya, 1997: 59). Schumpeter için Alman Tarihçi Okulu tarafından savunulan bu yöntemin en büyük önemi sosyal bilimlerdeki disiplinlerin tarihsel bağlamda iktisadi alan ile nasıl etkileşime girmesi gerektiğini önermesiydi (Shionoya, 2001b: 139-140). Schumpeter politik iktisat alanını genişletmek ve şimdiye kadar iktisatçılar tarafından büyük

ölçüde ihmal edilen bir takım soruları sorarak analiz sistemini zenginleştirmek istemiş, bu amaçla iktisat sosyolojisini de analizine katmıştır. Bu nedenle Schumpeter'in iktisat teorisi, iktisat sosyolojisi ve tarih ile güçlü bağlara sahip olmasından dolayı, geleneksel iktisat teorisinden farklı bir yapıya sahiptir. Aşağıda ilk olarak geleneksel iktisattan farklı bir metodolojik yöntem geliştirirken Schumpeter'in Alman Tarihçi Okulu'ndan nasıl etkilendiği ortaya koymaya çalışılacaktır.

Schumpeter'in özellikle Genç Tarihçi Okulu'nun lideri olan Schmoller'in araştırma programını iktisat sosyolojisinin bir prototipi olarak değerlendirmesi ve Schmoller'e yönelik pozitif bir değerlendirme yapması Schumpeter ve Schmoller arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması gereğini beraberinde getirmiştir. Bu nedenle çalışmamızda ikinci olarak, Schmoller ve Schumpeter arasındaki ilişki ortaya koyulacaktır. Bunu ortaya koymak bize aynı zamanda Alman Tarihçi Okulu ve Schumpeter arasındaki ilişkinin de boyutunu verecektir.

Gerek Alman Tarihçi Okulu'nun gerekse Schumpeter'in araştırma ajandasında yer alan en önemli konulardan biri, hiç şüphesiz girişimcilik ve bu bağlamda girişimcinin rolüdür. Schumpeter; girişimcilik, yenilik ve ekonomik değişim konusunda fikirlerini geliştirirken, Alman Tarihçi Okulu'nun çalışmalarından önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu açıdan Schumpeter ile özdeşleştirilen “yaratıcı yıkım” kavramını ilk kullanan kişi ve aynı zamanda En Genç Tarihçi Okulu'nun temsilcisi olan Werner Sombart'tır (Reinert, 2002: 25). Çalışmada girişimcilik ve girişimci konusunda Alman Tarihçi Okulu ve Schumpeter arasındaki ilişki Schmoller-Weber-Schumpeter çizgisinde ortaya koyulacaktır.

1. Schumpeter'in Çok Yönlü Metodoloji

Perspektifi: Tarihsel Yöntem ve İktisat Sosyolojisi

Schumpeter ağırlıklı olarak iktisat ile ilgilense de felsefe, sosyoloji, psikoloji, istatistik ve başka birçok alandaki gelişmeleri de yakından izliyordu. Schumpeter'in araştırma programı bu nedenle bir metodolojik çoğulculuk perspektifi olarak görülebilir (Ebner, 2006: 498). Schumpeter'in özellikle farklı alanlardaki yeniliklere ilgisi onun araştırma yöntemine de yansımış ve tüm yaşamı boyunca yeni bir analiz çerçevesi ve yeni bir iktisat düşüncesi inşa etme amacına yöneltmişti (Andersen, 1991: 7). Bu açıdan Schumpeter'in metodolojik olarak yeni bir iktisat kavramı gerçekleştirme çabası içinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu çabanın temelinde iktisat, tarih, sosyoloji ve istatistik alanlarının bir araya getirilmesi bulunmaktadır. Swedberg (1991: 23), Schumpeter'in bu çabasını “bir iktisatçı olarak tüm yaşamı boyunca en büyük

ana konusuydu” şeklinde ifade ederken; Andersen (1991: 8) “O tartışılan ve gelişmekte olan çeşitli teorilerden memnun değildi: O sosyal bilimlerde bilimsel katkılar için entegre olmuş bir platform ve yapı geliştirmeyi istiyordu” şeklinde ifade etmiştir. Haberler ise bu çok disiplinli yaklaşımın Schumpeter’in kişiliğinde nasıl bütünleştiğini şöyle ifade etmiştir:

Aynı zamanda matematikçi, istatistikçi, özellikle de tarihçi olmayan bir iktisatçının mesleği için uygun niteliklere tam olarak sahip olmadığını kendisi söylerdi. Onda bütün bu nitelikler ve daha fazlası vardı: Yalnızca, özel alanlarından biri olan iktisadi doktrinler tarihi konusunda değil aynı zamanda iktisadi olgular ve kurumlar tarihi, genel siyasi ve sosyal tarih konularında da ansiklopedik bilgiye sahipti. Matematikte özel bir eğitim almamıştı, sayısal teknikler ve cebir konusunda uzman değildi ancak geniş bir matematik bilgisi edinmişti; matematiksel iktisatçıların bile karmaşık matematiksel analizler olarak adlandırdığı konuları takip edebilecek ve bu konularda etkili yorumlar yapabilecek durumdaydı. İstatistik konusunda da uzman bir teknisyen değildi, ancak istatistiksel çıkarsamanın mantığı ve sınırları konusunda derin bir anlayışı vardı; istatistik yayınlarını takip ediyor, yeni yöntemlere ayak uyduruyordu. Hayatı boyunca toplumsal ilişkiler ve toplum felsefesi teorileriyle derinden ilgilenmiş, sosyoloji, sosyal ve politik felsefe alanlarında önemli katkıları olmuştur (Haberler, 1950: 333).

Gerçekten de, farklı disiplinlere yönelik bu ilgisi Schumpeter’in olaylara bakış açısını da etkilemiş ve olaylara bu çok disiplinli yaklaşım onun zengin akademik çalışma mozağında sürekli bir model olmuştur (Millmov, 1994: 120). Schumpeter’in en önemli entelektüel yanını oluşturan iktisadi faaliyetlere bu çok yönlü perspektiften bakması kapitalist yaşamın ve kurumların özellikle tarihi ve sosyolojik yönünü ele almayı da beraberinde getirmiştir. Her şeyden önce iktisadi olayları sosyolojik bir perspektifte ele almak teori ve tarih arasında bir bağ kurmayı da zorunlu hale getirmektedir (Legris, 2001: 97). Rosenberg’e göre (2000: 2) bu tarihsel-sosyolojik bakış açısı bir iktisatçı olarak onun en güçlü yanlarından birini oluşturmaktadır. Schumpeter “*History of Economic Analysis*” kitabının giriş kısmında bu başlık ile insanoğlunun iktisadi olayları anlamak için yapmış olduğu entelektüel çabaların tarihi ya da aynı anlamda iktisadi düşüncenin bilimsel bakış açısı ya da analitik tarihini kast ettiğini açık biçimde belirtmiştir. Schumpeter üstelik bilim kavramını “özel tekniklerin kullanımı ile nitelenen bir çeşit araçlı bilgi olarak” tanımlanmıştır. Bu nedenle bilimi geliştirmeye yönelik bilinçli çabalar bir şekilde yöntem ya da “teknikleri” ortaya çıkarmaktadır (Schumpeter, 1954:7). Bu açıdan Schumpeter için iktisadi uygulayıcıların bilinçli çabaları ile yöntem ve gerçeklerin bir araya gelmesi iktisat bilimini yaratan şeydir.

Schumpeter'in bu metodolojik bakış açısını şekillendirirken Alman Tarihçi Okulu'nun çalışmalarından etkilendiği oldukça açık görülmektedir. Rosenberg (2000: 16-17) bu etkilenmeyi "Schumpeter'in gelişme yıllarının Almanca konuşan dünyasında tarihçi ve teorik okul arasındaki Methodenstreit (*metotlar savaşı*) yaşamın değişmeyen entelektüel gerçeği idi. O, (*Schumpeter*) elbette ki Werner Sombart, Max Weber ve özellikle Gustav Schmoller'in çalışmalarını çok yakından biliyordu ve ona saygı gösteriyordu" şeklinde ifade etmiştir.

Schumpeter, Alman Tarihçi Okulu'na paralel bir şekilde, tarihçi ve iktisatçıların beraber hareket etmesi gerektiğini *The Creative Response in Economic History* adlı makalesinin giriş cümlesinde "iktisat tarihçileri ve iktisat teorisyenleri, eğer isterlerse, birlikte ilginç ve toplumsal olarak değerli bir yolculuk yapabilirler" (Schumpeter, 1947: 149) şeklinde ifade etmiştir. Bu bağlamda Schumpeter'in *Business Cycles* (1939) kitabı, teori ve tarihin birlikte kullanıldığı bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Bunu kitabın başlığında da açık olarak görmek mümkün: "*Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process.*" Schumpeter bu kitabın VI. Bölümünün girişinde tarihsel yaklaşımın temel önemini şu sözlerle ifade etmiştir:

Böyle bir yaklaşımın önemi baştan beri vurgulanmıştır. Anlamaya çalıştığımız şey tarihsel süreçte ekonomik değişme olduğundan; esas amacın sadece krizlerin, devrelerin ya da dalgaların değil, fakat ekonomik ilerlemenin tüm yönleriyle mantıksal (=kavramsal olarak açıklanmış) bir tarihi olduğunu söylemek fazla abartılı değildir. Yalnızca ayrıntılı tarihsel bilginin kesin olarak birçok bireysel nedensellik ve mekanizma sorularını cevaplayabileceği açıktır; böyle olmadan zaman serileri çalışması sonuçsuz ve teorik analiz anlamsız kalabilir. Son çeyrek ya da bir yüzyılın yarısını kaplayan çağdaş gerçekler ya da tarihi gerçekler bile tamamiyle yetersiz olduğu aynı ölçüde açıklığa kavuşturulması gerekir (Schumpeter, 1939: 222).

Schumpeter, Tarihçi Okulu'nun tarihsel yönteme olan bağlılığını ve bu yöntemin önemini şöyle ifade etmiştir:

Tarihçi Okulu'nun metodolojik bağlılığın temel ve ayırıcı yanı bilimsel iktisadın temel ilkesinin tarihsel monografların sonuçları ile tutarlı olması gereğinden gelmektedir. İktisatçı, mesleğinin bilimsel kısmıyla ilgili olarak tüm temel tarihsel tekniklere ihtiyaç duymaktadır. İktisatçının ihtiyaç duyduğu, tüm bilimsel donanımların olduğu, bu teknikler ile belirli yapıları ya da yaşamdaki tüm detaylı süreçleri

incelemek amacıyla iktisat tarihinin deryasına dalması gerekir. Sosyal bilimlerde ulaşılabilir tek genel bilgi türü bu çalışmadan dağar. Bu iktisatta tarihsel yöntem olarak bilinen şeyin asıl çekirdeğidir (Schumpeter, 1954: 807).

Tarihe yaptığı bu vurgu Schumpeter'in genel metodolojisine oldukça uygundur. Schumpeter'e göre prensip olarak sistematik tarihsel çalışmayı ilk uygulayan Alman Tarihçi Okulu'dur. Bu okul ancak böyle bir sistematik çalışma ile anlaşılabilen bir tarihsel ruhu sosyal bilimlerde egemen kılmaya çalışmıştır. Bu ise ayrıntılı tarihsel araştırmalarda ifade bulan ruhtur (Schumpeter, 1954b: 154-155). Bu vurgu Shionoya'göre Alman Tarihçi Okulu'nun asıl ruhunu belirtmektedir (Shionoya, 2005: 54). Schumpeter tarihsel araştırmanın önemini şu sözlerle ifade etmiştir:

Ayrıntılı tarihsel araştırma, bize iktisadi politika alanında genel olarak geçerli, uygulanabilir kuralların varlığının nasıl savunulmaz bir fikir olduğunu diğer herhangi bir yöntemden daha iyi öğretmektedir. Tarihçi Okulu gerçekte sürekli olarak, bilimsel bilginin sınırları içinde bile, bu bakış açısını vurgulamıştır. Bu bakış açısı, Ricardo ve Marks da dâhil olmak üzere, bazı teorisyenlerde bulunsa da böyle bir sistematik tutarlılık söz konusu olmamıştır (Schumpeter, 1953:176).

Schumpeter iktisat tarihi, istatistik ve iktisat teorisi şeklindeki alanların birbirini tamamlarken mükemmel bir bütünleşmenin de gerçekleşmediğini düşünmüştür. Schumpeter'e göre burada iktisat teorisine ait bir takım mantıksal çıkarımlardan hareketle uygun kanıtlar bulunmadan bir takım ifadelerin iktisat tarihi alanına sokulmaması gerekmektedir. Schumpeter böyle uygun olmayan bir ifade için "İngiltere'nin 1840 yılından başlayan ve on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar devam eden ekonomik gelişmesinin temelinde Tahıl Yasaları'nın ve uygulamadaki her türlü korumanın kaldırılması bulunmaktadır" (Schumpeter, 1954: 20) şeklinde örnek vermiştir. Bu açıdan mükemmel bir bütünleşmenin sağlanması için bir başka alana ihtiyaç vardır. Schumpeter Alman uygulamalardan ödünç aldığı belirterek bu alanı iktisat sosyolojisi (*Wirtschaftssoziologie*) olarak belirtmiştir. Schumpeter iktisadi analiz ve iktisat sosyolojisi arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamıştır:

İktisat teorisinin şeması, tek başına bize hangi teorik şemanın ne tür bir topluma uygulanacağını belirten, iktisat tarihi kapsamında işlev gören kurumsal çerçeveden elde edilmektedir. Bu noktada iktisat teorisi için bu görevi mümkün kılan sadece iktisat tarihi değildir. Özel mülkiyet, serbest sözleşme ya da daha büyük ve daha küçük miktardaki hükümet düzenlemeleri gibi kurumsal

düzenlemelere girdiğimizde sadece basit iktisat teorisi değil fakat genelleşmiş, tipikleşmiş ve biçimlenmiş bir çeşit iktisat tarihi şeklindeki sosyal gerçeklere girdiğimizi görmek kolaydır. Bu ise daha çok genel ya da belirli sosyal durumlar için varsaydığımız genel insan davranış biçimlerine uygulanmaktadır. Kendisini, kelimenin tam anlamıyla, öğretme tekniğine sınırlandırmayan her iktisat kitabı, iktisat tarihinden ziyade sosyolojiye ait olan böyle bir kurumsal girişe sahiptir (Schumpeter, 1954: 20).

Schumpeter'e göre iktisat sosyolojisi alanındaki çalışmalar bizi saf iktisadi analizin ötesine götürse de diğer üç alanı tamamlayan dördüncü bir temel alan olarak oldukça faydalıdır: "İktisadi analiz, insanların belirli bir zamanda nasıl davrandığı ve ne tür iktisadi etkiler onların öyle davranmasına yol açtığı soruları ile ilgilenirken, iktisat sosyolojisi ise insanların o tarz bir davranış içine nasıl girdikleri sorusuyla ilgilenmektedir" (Schumpeter, 1954: 21). İnsan davranışlarının genel olarak bu şekilde tanımlanması durumunda iktisadi analizin içine sadece eylemler, güdüler ve istekler girmemekte, fakat üstelik hükümet, miras, sözleşme vb. iktisadi davranış ile ilgili sosyal kurumlar da girmektedir (Schumpeter, 1954: 21).

Schumpeter'e göre üstelik iktisat, sosyoloji gibi doğal hukuk geleneğinden doğmuş bilimlerden biridir (Swedberg, 1991b: 35). İktisat sosyolojisi kavramını tanıtmada önemli bir rol oynayan Schumpeter'in iktisadi analiz ve iktisat sosyolojisi ayırımı yapmasındaki amaçlarından biri Alman Tarihçi Okulu'nun çalışmalarını "iktisadi analizin" kutsal alanından çıkarması ve hemen hemen tüm katkısını "iktisat sosyolojisine" vermesiydi (Hodgson, 2008: 143). Böylece Schumpeter iktisadi konularla ilgili herhangi bir çalışmada sosyolojik bir çerçevenin gerekli olduğunu düşünmüştür. Fakat burada Schumpeter'in ekonomik olayları salt sosyolojik bir bakış açısıyla ele almadığını da belirtmek gerekir. Bu konudaki asıl amacının "ekonomik ve sosyolojik bakış açılarını birleştirmek" olduğunu açıkça belirtmiştir (Schumpeter, 1998:30).

Sonuç olarak iktisat sosyolojisi, diğer üç faktörle (teori, istatistik ve tarih) karşılaştırıldığında, iktisadi teoride dışsal olarak belirlenen kurumlar ile ilgilendiğinden iktisadi teorinin ötesine gitmektedir. Kurumlar, sadece tanımlayıcı tarih tarafından değil; iktisat sosyolojisi tarafından da ele alınmalıdır. Başka bir deyişle, iktisat sosyolojisi kurumsalcı analiz aracılığıyla iktisadi tarihin genelleşmesi, tipikleşmesi ve biçimlenmesidir. Bunu Schumpeter genellikle "nedensel tarih" (reasoned history) olarak ifade etmiştir (Shionaya, 2001: 139). Bu nedenle Schumpeter'e göre kurumların (iktisadi olanlar dâhil) ele alınması iktisattan ziyade sosyolojinin konusudur. Hodgson'a göre (2008: 141), bu açıdan piyasaları kurum olarak düşünürsek, bu kaçınılmaz olarak bizi

piyasa konusunun iktisadın konusu olmadığına götürecektir. Bu noktada Alman Tarihçi Okulu içinde iktisat sosyolojisi kavramını bu açıdan kullanan kişilere örnek olarak Weber'i verebiliriz. Weber benzer şekilde ekonomik olayların daha geniş bir boyutta araştırılması gerektiğini belirterek bir *Sozialökonomik* fikri savunmuştur. Ona göre ekonomik olayları incelemek için iktisat teorisi, iktisat tarihi ve iktisat sosyolojisi dâhil birçok disiplini ve alt disiplini kullanmak gerekir. Bu açıdan Weber, *a priori* teorik kavramların sosyo-ekonomik olayları anlamak ve açıklamak için gerekli olduğundan ısrarcıydı. Onun "*ideal tip*" kavramı bu kavramları gözden geçirmek, değerlendirmek ve yapılandırmak için bir metodoloji geliştirme girişimidir (Hodgson, 2001: 121). Max Weber'in teori geliştirmesi geniş kapsamlı bir iktisat sosyolojisi bakış açısına dayanmaktadır. Gerçekten Weber'in araştırma programı Schumpeter'in, modern kapitalizmin dayandığı iktisadi kurumların analizine yönelik bir çerçeve arayışında, iktisat sosyolojisi kavramına ulaşmasında önemli bir etkiye sahip olduğu genel bir kabuldür (Ebner, 2003: 122).

Nitekim Schumpeter iktisat sosyolojisini ekonomik davranışı etkileyen organizasyon biçimlerin ve toplumsal kurumların ortaya çıkışını, devamını ve düşüşünü inceleyen bir bilim olarak tanımlamıştır: "Biz genelde iktisat sosyolojisi ile hükümet, mülkiyet, özel işletme, tüketici gibi ilgili kurumların, genel olarak davranış biçimleri ve alışkanlıkları dâhil, ekonomik olarak tanımını ve açıklamasını ifade ediyoruz" (Schumpeter, 1949: 203). Bu noktada Schumpeter'in iktisat sosyolojisi kavramını açıklamak için onun Alman Tarihçi Okulu'nun bakış açısında yer aldığını belirttiği iki unsurun metodolojik önemini de belirtmek gerekir: Sosyal yaşamın bütünlüğü ve gelişme ile ilgilenme. Sosyal olayların bütünlüğü perspektifi, bir bakıma, sosyal yaşamın farklı alanlarından oluşan bir toplumu gözlemlemek olan *yatay* eksen meydana getirmektedir. Bu perspektif zorunlu olarak topluma yönelik dinamik bir bakışı değil, fakat birbiriyle ilişkili sosyal alanlara yönelik statik bir bakışı getirmektedir. Schumpeter'in iktisat sosyolojisi kavramını doğru anlamak için yatay eksenin topluma evrimci bakışı temsil eden *dikey* eksen ile birleştirilmesi gerekmektedir. Schumpeter için bu iki perspektifi birleştirmek tarihsel sürecin gözlemlenmesi ile mümkün olmakta ve bu da iktisat sosyolojisini gerçekte evrimci bir bilim yapmaktadır (Shionaya, 2001: 141).

Yukarıda görüldüğü üzere Schumpeter'in iktisat teorisi, iktisat sosyolojisi, iktisat tarihi ve istatistik disiplinlerini birbirine bağlayan bir araştırma çerçevesi niyetinde olduğunu söylemek mümkün. Schumpeter, sık sık yazılarında "iktisat teorisi" ne gönderme yapmışsa da bu terimi daha farklı bir anlamda kullanmıştır. Swedberg, Schumpeter'in *sozialökonomik* kavramından ziyade "iktisat teorisi" kavramına vurgu yaptığını ve iktisat teorisi, iktisat sosyolojisi ve tarih arasında açık bir ayırma gittiğini şöyle ifade etmiştir:

Çağdaş araştırmacılar için çok da açık olmayan şey, Schumpeter'in "iktisat teorisi" olarak adlandırdığı şeyin geleneksel iktisat teorisi ile aynı olmadığıdır, ne Schumpeter'in zamanında ne de günümüzde. Schumpeter'in *Sozialökonomik*'in bir parçası olarak gördüğü "iktisat teorisi" geleneksel iktisat teorisinden farklı bir yapıdadır ve "iktisat sosyolojisi" ve "tarih" ile oldukça güçlü bağlara sahiptir (Swedberg, 1991b: 38).

Alman Tarihçi Okulu'nun metodolojik bakış açısının Schumpeter'de nasıl yer edindiğini Hodgson'nun şu sözleri ile özetleyebiliriz: Schumpeter tüm yaşamı boyunca Alman Tarihçi Okulu'nun çalışmalarından yararlandı ve fikirlerinin büyük bir kısmında Tarihçi Okulu'nun önde gelen düşünürlerinin izleri bulunmaktadır. Bu alanda Schumpeter'in bakışında değişimler olmasına rağmen tarihsel ve "sosyolojik" özellikli daha geniş araştırmaya yönelik tutkusu değişmeden devam etti (Hodgson, 2008:104). Aşağıda Schumpeter'in bu tutkusunun Alman Tarihçi Okulu içinde önemli bir figür olarak gördüğü Schmoller ile olan ilişkisi bağlamında ele alınacaktır.

2. Schumpeter ve *Schmollerprogramm*

Alman Tarihçi Okulu'nun militan lideri olarak da adlandırılan (Machlup, 1951: 145) Gustav von Schmoller (1838-1917) ve takipçileri o zamana kadar yeterli derecede iktisadi tarih bilgisi olmadığından bilimsel bir iktisat teorisinin var olduğu fikrini ret etmişlerdi. Genç Tarihçi Okulu'nun iktisadi analiz yöntemi konusundaki düşünceleri Avusturya İktisat Okulu'nun önemli bir temsilcisi olan Carl Menger tarafından yapılan bir eleştiri sonrası açığa çıktı. Bu açıdan Schmoller ve Menger arasındaki tartışma ünlü *Methodenstreit*'i (*Metotlar Savaşı*) başlatmıştır.¹ Silveira'ya (1997: 362) göre *Methodenstreit*

¹ Literatüre Schmoller ve Menger arasındaki anlaşmazlık olarak geçen *Methodenstreit*'in temelinde iki soru bulunmaktadır: Ekonomik kararların ve etkileşimlerin tam olarak anlaşılabilmesi için ahlâki değerlerin ya da normların dahil edilmesine gerek var mı? ve iktisat ve etiğin birleşmesine ihtiyaç var mı? Bu sorular ilk olarak 19.yüzyılın sonunda Alman ve Avusturyalı iktisatçılar tarafından tartışıldı. Bu açıdan en önemli katkılar Alman Tarihçi Okulu'nun önemli bir temsilcisi olan Gustav von Schmoller ve Avusturya İktisat Okulu'nun kurucusu Carl Menger tarafından getirilmiştir. Schmoller her iki soruya da olumlu cevap vererek "etik yönelmeyi" ekonomik olayları uygun bir biçimde araştırma yöntemi olarak tanımlamıştır. Menger ise aksine her iki soruya olumsuz cevap vererek iktisat biliminde böyle bir "etik yönelmenin" olamayacağını savunmuştur. Menger, üstelik karmaşık sosyal olayların anlaşılması için iktisadi ve etik bakış noktalarının ayrı ayrı araştırılması gerektiğini düşünmüştür. İktisatta teorik metot ve tarihsel metottan görelili

saf ve sosyo-iktisatçılar arasında ilk büyük paradigmatik çatışmaydı ve burada Schmoller'in savaşı saf iktisatçı *Ricardian Bozukluk'a* (*Ricardian Vice*)² karşı çıkmaydı. Bu savaşı sürdürürken Schmoller olayları dört bakış açısına göre ele almıştır: İktisadi kurumların tarihsel evrimi, istatistik, teori ve incelen olay konusunda “olması gereken şey” (Ikeda, 2008: 83) .

Schmoller klasik ve neo klasik okulun varsayımına dayalı yaklaşımının vazgeçilmez bir muhalifi olmuştur. Bu düşünce temelinde oluşturduğu araştırma programını Schumpeter *Schmollerprogramm* olarak adlandırmıştır. Bu araştırma programı açıkça iktisatta alternatif bir yaklaşım getirmeyi deneyen ve Eski Tarihçi Okulu'nun üyelerinin etkisi altında olan Alman geleneğini takip etmeyi önermiştir. Schmoller, teori oluşturmada her hangi bir tarihsel gerçek ve malzeme dikkate almayan gelenekselci okulun aksine iktisadi problemlere psikolojik, sosyolojik ve felsefi yaklaşımların bir araya getirildiği disiplinler arası bir yaklaşımın destekçisidir (Screpanti ve Zamagni, 2005: 190). Joseph Schumpeter'in Schomoller'e olan metodolojik ve devamlı bağlılığı Schomoller üzerine 1926 yılında yazdığı makalesinden (*Gustav v. Schmoller und die Probleme von heute*) iyi bilinmektedir (Shionoya, 2001a: 5).

Schumpeter'e göre bir “Okul”u bilim dünyasında bir güç elde etmiş ve diğer ülkelerde benzer hareketleri etkilemiş ya da benzer hareketlere neden olmuş olarak tanımlarsak, Tarihçi Okulu'nun bu özelliği elde etmesi Schmoller'in liderliğinde olmuştur (Schumpeter, 1954b: 156). Bu nedenle Schumpeter'e göre Tarihçi Okulu gerçek bir okul olarak Schmoller ile ortaya çıktığından, Tarihçi Okulu Schmoller ile özdeşleştirmek uygun olacaktır: “Alman Tarihçi Okulu'nun en önemli karakteristik özelliği olarak tüm ileri

önemine yönelik bir tartışma olarak da görülen bu *Methodenstreit* bir çözüme kavuşmadan sona ermiştir. Schmoller'e göre Menger “sadece büyük bir bilim evinin bir köşesini görmekte ve onunla kendini sınırlamakta ve onu evin bütünü ya da evdeki en iyi ve en lüks salonu” zannetmektedir. Buna karşın Menger ise Schmoller'in bakışını “inşaat alanına taş ve kum getirerek bir mimar olarak kabul görmek isteyen bir işçinin” durumuyla karşılaştırmaktadır (Bkz. Haller, 2004:6-7; Shionaya, 1997: 63). Nitekim *Methodenstreit* genellikle iktisadi araştırmada teori ve tarih arasında gereksiz bir çatışma olarak yorumlanmıştır. Bu durumu Schumpeter şöyle ifade etmiştir: “Bu, dinmesi on yıllar alan birçok kötü duyguya yol açtığı gibi sel gibi akan bir literatüre de yol açtı. Bu literatürün tarihi, mantıksal alt yapıya yönelik bazı katkılar sağlamasına rağmen, önemli ölçüde daha iyi bir şekilde kullanılabilir olacak boş gitmiş bir enerjinin tarihidir” (Schumpeter, 1954: 814).

2 Bu kavram Schumpeter tarafından *History of Economic Analysis*'te İngiliz iktisatçı David Ricardo (1772-1823)'ya yönelik kullanılmıştır. Kavram gerçekçi olmayan varsayımlar aracılığıyla matematiksel formüllere ve soyut model kurmaya karşılık gelmektedir (Bkz. Kurz, 2007).

çalışmalar için temel olan ayrıntılı tarihsel araştırmayı kullanmak olduğunu kabul etmekle onu Schmoller'in ismi ile ilişkilendirmek aynı şeydir (Schumpeter, 1954b:156). Bu nedenle Schumpeter ve Schmoller arasındaki ilişki bize bir derece Schumpeter ve Tarihçi Okulu arasındaki ilişkiyi gösterecektir.

Schumpeter'in bakışında iktisat sosyolojisinin kaynağı Alman Tarihçi Okulu'dur. Bu açıdan Schumpeter özellikle Schmoller'in araştırma programını iktisat sosyolojisinin bir prototipi olarak değerlendirmiştir. Schumpeter için Schmoller'in iktisat sosyolojisi programı geniş kapsamlı ve birleştirilmiş bir sosyolojiye yöneliktir. Bu nedenle Schumpeter'in *Soziologisierung*'e yönelik temel bakışını anlamak için gerekli olan anahtar Schmoller'in araştırma programında bulunmaktadır (Shionoya, 2001: 138-139). Schumpeter 1926'da *Gustav v. Schmoller und die Probleme von heute* adlı denemesinde Schmoller'in teorilerini tartışmaya açtı. Burada Schmoller'e yönelik pozitif bir değerlendirme yaparak ve yeni bir iktisadın temeli için teori, istatistik, tarih ve sosyolojinin uygun bir şekilde birleşmesi gerektiğini ileri sürerek *Sozialökonomie*'ye yönelik olumlu düşünceler dile getirdi (Freeman ve Louça, 2001: 45). Schumpeter, Schmoller'in katkılarına yönelik olarak altı önemli yenilikçi unsur belirtmiştir: 1) teorinin göreceliği, 2) sosyal yaşamın tekliği, 3) anti rasyonalizm, 4) evrim ve tarihin rolü, 5) karmaşıklığın olumlanması ve 6) toplumun bir benzeşimi olarak organik kavrama. Burada göze çarpan gerçek şu ki, Schumpeter bu özelliklerin bir çoğunu (2, 4, 5 ve 6. maddede belirtilen) kendi araştırmaları ile birleştirmiştir (Freeman ve Louça, 2001: 45).

Bu nedenle büyük teorisyenleri inceleyen Schumpeter, eleştirmekten kaçmasa da, diğerlerine göre kendisini Schmoller ile daha yakın hissediyordu (Shionoya, 2001b: 141). Üstelik kendi zamanında iktisatta tarihsel, etik ve kurumsal öğretiye anlam ve yön veren kişi Schmollerdi. Bu nedenle Schumpeter ve Schmoller arasındaki ilişki doğal olarak metodolojiktir. Kendi metodolojik çerçevesinde *Schmollerprogramm* ekonomik olayların daha geniş bir çerçevede analiz edilmesi ve yorumlanması girişimidir (Michaelides ve Milios, 2009: 507).

Schumpeter'e göre (1954: 12) “bilimsel” iktisatçıyı düşünen, konuşan ve yazan diğer insanlardan ayıran en önemli özelliği tarih, istatistik, teori ve iktisat sosyolojisi tekniklerine sahip olmasından gelmektedir. Bu temel alanlarda iktisat tarihini ise en önemli alan olarak görmekte ve bunun nedenini üç faktöre bağlamaktadır. İlk olarak iktisat alanının esas olarak tarihsel bir süreç olması. Bu nedenle tarihsel *gerçeklerin* yeterli bir kontrolüne sahip olmayan ve yeterli bir tarihsel *duyu (sense)* ya da *tarihsel tecrübeye* sahip olmayan hiçbir kimse herhangi bir zaman dilimindeki ekonomik olayı anlayamaz. İkinci olarak tarihsel açıklamanın tamamıyla iktisadi olmaması ve kaçınılmaz olarak

bütünüyle iktisadi olmayan kurumsal gerçekleri de yansıtabilmesi gereği. Bu nedenle iktisadi ve iktisadi olmayan gerçeklerin birbiriyle ilişkisinin yanında farklı sosyal bilimlerin de bir biriyle ilişkisinin nasıl olduğunu ortaya koymada en iyi yöntem olması. Üçüncü olarak iktisadi analizde işlenen temel hataların çoğunun iktisatçının sahip olduğu diğer araç gereçlerin eksikliğinden ziyade tarihsel tecrübe eksikliğinden meydana gelmesi gerçeği (Schumpeter, 1954: 12-13). Schumpeter bu düşünce biçiminin iki olumsuz sonucunu da belirtmiştir: Birincisi tarih iktisatçı için önemli bir malzeme kaynağıdır ve üstelik iktisatçının kendisi onun bir ürünüdür. Böyle olunca iktisadi analiz ve sonuçları tarihsel görecelik tarafından etkilenecektir. Burada önemli olan bunun ölçüsünün ne olduğudur. İkinci olarak türetilmiş bilgi her zaman tatmin edici olmayabilir. Bu nedenle iktisat tarihçileri dışındaki ve yalnızca diğerleri tarafından yazılan tarihsel açıklamaları okuyan iktisatçılar bile bu açıklamaların nasıl var olduğunu anlamalıdır, aksi takdirde gerçek anlamlarına ulaşamayacaklardır (Schumpeter, 1954: 12-13). Schumpeter'in tarihsel yöneme yaptığı bu vurgu iktisatta tarihsel araştırmanın yönü konusunda Schmoller'in yazdıkları ile karşılaştırılabilir:

Tarihsel araştırma ulusun, insanoğlunun ve ekonomik kurumların tarihsel gelişim kavramlarını yaratmıştır. İktisadi araştırmalarla ahlâk, kanun, devlet ve kültürel gelişmenin nedenleri arasında ilişki kurmuştur. Bireyler ve onların çıkarından itibaren başlayan sonuçlara ilaveten toplumsal olayların nasıl araştırıldığını göstermiştir. Bir analizin yanında uygun bir sentezin nasıl yapıldığını göstermiştir. Soyutlamanın sonuçlarını tutarlı bir bütünün parçası olarak nasıl ilişkilendirdiğini göstermiş, yalıtılmış bir soyutlama için uygun bir tamamlayıcı vermiştir. Bu nedenle gözden düşen soyutlamaya yeniden kan ve yaşam vermiştir (Shionaya, 2005: 54).

Alman Tarihçi Okulu genellikle iktisadın yeniden yapılanmasında tarihsel araştırmaların önemini vurgularken etik ve tarihi açık bir biçimde birleştiren kişi Schmoller olmuştur. Schmoller için etik, iktisatta tarihsel araştırmalara yönelik bir eğilim ve anlam vermektedir. Diğer yandan etik iktisadın iki ayrı kaynağını, felsefe ve politikayı, birleştirmekte ve bu birleşim tarihsel bir perspektiften gerçekleşmektedir (Shionaya, 1997: 59). Bu nedenle *Schmollerprogramm* ekonomik gelişmeye yönelik Schumpeterian teorileştirme için, özellikle araştırma ajandasında etik ve evrimci unsurları birleştirmesi nedeniyle, önemli bir ilham kaynağı olarak karakterize edilebilir. Gerçekten de Schmoller, daha sonraları Schumpeter tarafından iktisat sosyolojisi olarak ifade edilen bir yaklaşımın ortaya çıkmasında katkıda bulunan indirgemeci soyutlama için tarihsel ve aynı zamanda kurumsal faktörleri biçimlendirmeyi amaçlamıştır (Ebner, 2003: 119) .

Üstelik Schmoller Eski Tarihçi Okulu'nun insanların ekonomik faaliyetlerini takip ederken sadece kişisel çıkar ile güdülenmediği şeklindeki bakış açısını da benimsemiştir. Schmoller hem insanın iktisadi davranışlarının temel güdülerini hem de bunların diğer güdüler ile ilgili etkileşimini diğer bir ifadeyle kişinin iktisadi faaliyetlerini yürütmede sorumlu tüm güdülerin psikolojik ve tarihsel olarak araştırılmasını önermiştir (Pickhardt, 2005: 280). Bu açıdan Schmoller için bireyler ne tam olarak egoistiktirler ne de tam olarak işbirlikçidirler. Onlar hem işbirliği hem de egoistik unsurları içeren karışık güdülerin bir araya geldiği bir biçimde motive olmaktadır. Bu nedenle Schmoller temel analiz birimi olarak bireyin seçilmesine, bireylerin tarihsel ve kültürel şartlar ile biçimlenmesi nedeniyle karşıdır. Onun için izole edilmiş birey tamamıyla hayal ürünüdür ve birey tarihsel ve kültürel bağlamda bir değerlendirmeye tabi tutulmadan anlaşılabilir (Hodgson, 2001: 114).

Bunun sonucu olarak Schmoller'e göre ekonomik davranış ve ekonomik kurumlar duygu ve içgüdüden, etik düşüncelerden ve genellikle psikolojik güçten elde edilmesi gerekirken ekonomik davranış; ahlâk, örf, adet ve hukuk çerçevesinde kavranılması gerekmektedir. Bu çerçevede Schmoller ekonomik kurumların sadece teknik olmadığını aynı zamanda, etik ve ahlâki değerlere göre hareket etme anlamında, psikolojik ve etik olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle ekonomik yaşamın ahlâki sistemi bile örf ve adetlerin, ahlâki kuralların ve kanunların tarihsel gelişimi bilinmeden anlaşılabilir (Ebner, 2000: 367; Michaelides/Milios, 2009: 508).

Benzer şekilde Schumpeter insanların ekonomik davranışını açık bir biçimde psikolojik ve sosyolojik olarak incelemiş ve bu faktörler onun modelinin önemli bir parçası olmuştur. Bu nedenle bireylerin güdülerini konusundaki düşünceleri Schmoller'e paralel bir şekilde ana iktisattan oldukça farklıdır. Aşağıda daha ayrıntılı olarak görüleceği gibi *The Theory of Economic Development* çalışmasında özellikle girişimci bireylerin davranışını etkileyen üç temel güdü ileri sürmüştür. Güç ve bağımsızlık, başarının içsel değerine ulaşma ve başarıya ve yaratma sevinci. Schumpeter sadece birinci grup güdülerin özel mülkiyet kurumunu gerektirdiğini ileri sürmüştür. Schumpeter üstelik bu güdülerini, Schmoller gibi, değişimin bir kaynağı olarak görmüş ve bu güdülerin olmaması durumunda gelişmenin yavaşlayacağını düşünmüştür (Schumpeter, 1978: 93-94).

Schmoller'in bireysel güdüler konusundaki bu düşüncesi onu iktisadi olayların "izole edici" analizine karşı bir duruşa sokmuştur. Schumpeter'e göre bu karşı duruş onun iktisadi özellikle tarihsel monografi ile beslemesi düşüncesinin bir sonucuydu. Bu anlamda sosyal sistemde hiçbir şey gerçekte Schmollerian iktisadın dışında değildir. İlke olarak, uygulamada pek olmasa da, bu anlamda Schmollerian iktisatçı gerçekte kavramın en geniş anlamıyla

tarihsel fikirli bir sosyologdur. Bu ise Schumpeter'e göre Schmoller'in okuluna koyduğu etiketin bilimsel anlamıdır. Üstelik Schmoller'in Okulu için kullandığı etiket sadece tarihçi değil "tarihçi-etik" olmuştur. Schumpeter'e göre bu etiket farklı bir anlam da taşımaktadır: "Okul bir ekonomik olayın *tüm* yönlerini, bu nedenle sadece onun ekonomik mantığını değil ekonomik davranışın *tüm* yönlerini, tarihsel olarak gösteren ve özellikle iktisadi olan ve "etik" kavramının muhtemelen aşırı bireysel içeriklere vurgu yapması nedeniyle faydalı olan diğer *tüm* insan motivasyonlarını ele almayı amaçlar" (Schumpeter, 1954: 812). Bu açıdan Schmoller gerçekten de bencil olmayan insan güdülerini açıklamak için tarihsel yöntemi kullanmıştır. Klasik iktisatçıların yöntemlerini bu bağlamda eleştiren Schmoller'e göre teori, ampirik gerçeklere dayalı tarihsel temellere dayanmalıdır. Bu açıdan tarihsel yöntemin bir avantajı çok sayıda gerçeği ve gelişmeyi araştırmalarına koymalarıydı (Hulten, 2005: 171).

Özetlemek gerekirse *Schmollerprogramm* etik ve iktisat arasındaki bir etkileşim aracılığıyla bir iktisadi gelişme teorisi sağlama girişimi olarak nitelendirilebilir. Schumpeter'in gelişme kavramı ve onun ekonomik ve sosyal-kültürel değişme ile olan ilişkisine yaptığı vurgu bu kapsamlı Schmollerian yaklaşım bağlamında görülebilir. Üstelik Schmoller'in düşüncelerinin etik-evrimci bileşenleri Schumpeterian açıdan modern evrimci iktisadın olgunlaşmasında Alman Tarihçi Okulu'nun temel rolünü göstermektedir (Ebner, 2000: 355). Bu noktada Schumpeter'in Schmoller'in araştırma programını olduğu gibi kabul etmediğini de belirtmek gerekir. Schumpeter *Schmollerprogram*'a yeni yapıcı yorumlar getirerek onu tarih ve teorinin birleşimi şeklinde yeniden yapılandırmıştır (Shionaya, 2005: 55). Schumpeter, Schmoller'in tarihsel perspektifin önemi konusundaki düşüncesine katılıyordu; fakat sadece verinin toplanması, sınıflandırılması, özetlemesi ve geçici açıklaması ile yetinmekten ziyade bir teori çıkarmak ihtiyacını vurgulamıştı. Schumpeter için tarih ve teori arasındaki sürekli etkileşimi sağlayacak unsur ise yukarıda açıklandığı gibi iktisat sosyolojisiydi. Diğer yandan *Schmollerprogramm*'in tarihsel iktisada yaptığı en önemli katkı modern kapitalist ekonominin anlaşılması konusunda farklı disiplinleri bir araya getiren bir program niteliğinde olmasıydı. Schmoller sadece saf tarihsel araştırmaları tercih etmemiş, üstelik teori dahil aynı zamanda iktisadi analize bazı yaklaşımları da entegre etmeyi istemişti. Bu açıdan Schumpeter, Schmoller'in çalışmasını genellikle birbirini bütünleyen bazı farklı yaklaşımları içeren bir çeşit genel iktisat olarak yorumlamış (Swedberg, 1991a: 87) ve Schmoller'in yaklaşımında "genel evrensel bir bilim bakış açısı" bulunduğunu (Michaelides/Milios, 2009: 511) belirtmiştir.

3. Girişimcilik Bağlamında Schmoller- Weber-Schumpeter

Anglo-Amerikan iktisatçıların geleneğinde girişimciliğe yönelik bir ilgisizlik bulunmaktadır. Bunun da temel nedeni büyük ölçüde statik, genel denge mantığına odaklanmalarından gelmektedir. Alman Tarihçi Okulu ise bu odağın iktisadi sistemlerin dinamik ve evrimci doğasını ve özellikle girişimciliğin ve kurumların biçimlendirici rolünü göz ardı ettiğini savunmuştur (Wadhvani ve Jones, 2001: 5). Nitekim İngiliz iktisadın aksine girişimcinin temel rolüne vurgu tüm 19. yüzyıl Alman iktisatçıların standart bir özelliği olmuştur. Böylece Alman Tarihçi Okulu temsilcileri değişim ve dinamizmin temeli olarak girişimcilik ve yenilik konularına odaklanmış ve çalışmalarında tarihsel kanıt ve akıl yürütmeyi kullanmışlardır. Bu bağlamda Tarihçi Okulu kapitalist toplumlarda girişimciliğin kökeni ve onun sosyal ve ekonomik değişim üzerindeki etkisi konusunda teoriler ortaya koymak için öncelikli olarak tarihsel yöntemle başvurmuşlardır (Wadhvani ve Jones, 2001: 6).

Schumpeter ilk çalışmalarından itibaren modern bir ekonominin düzenli bir şekilde dinamik dengesizlikler ile karşılaştığını ileri sürmüş ve *The Theory of Economic Development*'de kapitalist sistemin temel görünüşünün denge değil yeniliğin neden olduğu yapısal değişim olduğu tezini savunmuştur. Bu açıdan Schumpeter'e göre "statik" analiz, özellikle değişiklikler sonrası yeni denge durumunu odaklandığından, ne süresiz değişikliklerin sonucunu tahmin edebilir ne de yapıcı değişimlerin oluşunu ve ona eşlik eden olayları açıklayabilir (Schumpeter, 1978: 62-63). Geleneksel yaklaşımlarda yenilik dışsal bir şok olarak kavramlaştırılmış ve büyük ölçüde politik iktisadın bilimsel konusu dışında görülmüştür. Schumpeter ise aksine 1912'den beri yeniliklerin dinamik analizin merkezini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle Schumpeter'in araştırma ilgisi aynı zamanda yeniliklerin rolü üzerine olmuştur. Ona göre yeniliklerin iki temel etkisi bulunmaktadır: İlgili ekonomilerde üretim yapısının yeniden yapılandırılmasına yol açması ve doğası itibarıyla bir dizi dengesizliğe götürmesi. Schumpeter'in yaklaşımında yenilikler devresel akımı bozan tek faktördür ve endüstriyel yapı üzerinde yeniliklerin önemli etkileri bulunmaktadır (Legris, 2001: 99). Nitekim bu bağlamda girişimcilik Schumpeter için temel bir kurum olmuştur. Bu aynı zamanda Schumpeter'in kurumsal değişim yaklaşımını şekillendirirken tarih, iktisat sosyolojisi ve iktisat tarihi arasında kurduğu güzel bir örnektir. Schumpeter, girişimciliğin tarihsel ve sosyolojik bileşenlerinin sadece Alman Tarihçi Okulu'nun araştırma geleneğinde ciddi bir biçimde ele alındığını ifade etmiştir (Ebner, 2005: 261). Bu açıdan Schumpeter'in girişimcilik, yenilik ve ekonomik değişim konusunda

fikirlerini geliştirirken Alman Tarihçi Okulu'nda önemli ölçüde etkilendiğini söyleyebiliriz.

Schumpeter her şeyden önce iktisat için daha geniş bir alan tasavvur etmiş ve yukarıda açıklandığı üzere iktisat sosyolojisinin bu açıdan iktisadın temel bir bileşeni olduğuna inanmıştır. O böylece birey ve toplumun dolayısıyla girişimcinin doğası konusuna eğilmiştir. Schumpeter için kapitalist sistem her şeyden önce girişimcinin önemli rol oynadığı bir sistemdir. Girişimcinin rolü, sadece kapitalizm için kısa vadeli değişiklikler yapmak değil fakat üstelik kapitalizmin kendisinde bir takım esaslı değişimler getirmektir. Schumpeter'in girişimciliği sosyal liderliğin bir biçimi olarak görmesi (Schumpeter, 1978:84) tarih, iktisat sosyolojisi ve iktisat tarihi ile birlikte çizdiği metodolojisinin doğrudan bir uygulaması olduğu görülebilir. Bu metodolojik mantık Schumpeter'in girişimcilik yaklaşımının onun tarihsel, sosyolojik ve ekonomik bileşenlerini analiz etmeye dayalı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Schumpeter ekonomik değişim teorisi için ihtiyaç duyduğu fikirleri Schmoller'in yazılarında almış ve onları kendi teorik amaçlarına göre bir araya getirip kullanmıştır (Haller, 2004: 6). Schmoller gerçek iktisadi davranışları analiz etmek amacıyla tarihsel bilgileri kullandı. Bu verileri ele alıp değerlendirirken tüm ekonomik faaliyetlerin temel merkezini oluşturan bir faktöre ulaştı: *Unternehmer* ya da girişimci. Schmoller'in girişimcisi temel rolü yeni projeleri başlatan ve yenilik olan yaratıcı bir organizatör ya da yöneticiydi. Hayal ve cesarete sahip olan Schmoller'in bu girişimcisi yeni ürünler ya da yeni üretim yöntemleri ortaya koymak amacıyla üretim faktörlerini bir araya getirmektedir (Hebert ve Link, 2006: 593). Schumpeter de girişimcinin gerekli fonksiyonun sürekli bir biçimde diğer fonksiyonları ile karıştırıldığını düşünmüştür. Özellikle yönetim, denetim ve karar verme fonksiyonlarının girişimcinin tamamen ayırıcı rolünü ortaya koymadığını ileri sürmüştür. Schumpeter'in teorisinde dinamik girişimci üretimde "yeni birleşimler" ortaya koyan, yani yenilik yapan, kişidir (Schumpeter, 1978: 20). *Capitalism, Socialism and Democracy*'de girişimcinin fonksiyonuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Girişimcinin fonksiyonu bir buluş ya da, daha genel olarak, yeni bir mal üretmek için denenmemiş bir teknolojik olasılığı ortaya çıkararak ya da eski bir malı yeni bir yöntemle üreterek, bir maddenin yeni bir arz kaynağına ulaşarak ya da ürünlere yönelik yeni bir pazara girerek, bir endüstriyi yeniden yapılandırarak vb. üretim biçiminde köklü değişiklik yapmaktır (Schumpeter, 1942:132).

Schmoller'in bakışında bireysel girişimci hem toplumun bir ürünüdür hem de görece olarak bağımsızdır. Üstelik ekonomik süreç ve aynı zamanda toplumun gelişmesi girişimcinin faaliyetlerine bağlıdır. Dolayısıyla Schmoller

girişimciyi bir sosyal aktör olarak değerlendirmiş ve bu nedenle bir sistem olarak klasik ve neoklasik iktisatçıların iktisadi analiz uygulamalarını ret etmiştir. Schmoller buna paralel olarak girişimciliği onun beşeri-teknik organizasyon doğasına ve piyasa ile ilişkisine göre ele almıştır. Bu açıdan girişimcilik, rasyonel olarak yönetmek için gerekli olan *yönlendirme yeteneği* ve risk ve karlılığı tahmin etmek için gerekli olan *ticari yeteneğin* bir araya gelmesidir. Böylece Schmoller bir girişimcinin ussal özelliklerinin sadece sermayenin ya da kâr etme dürtüsünün bir ürünü olmadığına ve aynı zamanda etik, yasal, ahlâki ve sınırsız açgözlülüğün sosyal sınırlamasına dayalı bir ürün olduğuna inanmıştır (Tamura, 2000: 109).

Schmoller'in girişimsel kâra yönelik tarifi ise yetenek, çaba ve yönlendirme başarısına dayalı bir ödül olarak girişimcinin rolüne vurgu şeklindedir. Böylece Schmoller'in girişimci tanımı, girişimcinin temel özelliklerini işletmenin başı ve merkezi olarak belirlediğinden, bireysel girişim ve risk alma rolüne işaret etmektedir. Schmoller, ayrıca “emretmek için doğan” herkesin en başarılı girişimciler arasında yer aldığını vurgulamıştır. Bu nedenle Schmoller'e göre girişimsel yetenekler ve liderlik fonksiyonlarını gerçekleştirme birbirine benzer şeylerdir. Dolayısıyla girişimcilik fonksiyonlarını gerçekleştirmeyi sağlayacak kurumlar ve düzenlemeler çerçevesine sokulması gerekir. Schmoller, özellikle yeni girişimci elitin bir kısmı üzerinde ahlâki değerlere yönelik bir değişimin geleneksel örf ve adet düzeninin yeniden yapılanmasına katkı sağlayacağını savunmuştur. Bu nedenle girişimcilik ekonomik gelişmenin hem yapıcı hem de yıkıcı gücünü oluşturmaktadır (Ebner, 2005: 261-262). Bu açıdan girişimciliğin sosyal liderlik olarak tanımlanması tarih, iktisat sosyolojisi ve iktisat teorisi ile çizilen Schumpeter'in metodolojisinin doğrudan bir uygulaması olarak görülebilir.

Üstelik Alman Tarihçi Okulu temsilcileri girişimcilik sürecini eski üretim yöntemlerini ortadan kaldırma ve yeni bir üretim yöntemi ortaya koyma şeklinde karakterize etmişlerdir. Bu denge bozucu süreç özellikle Weber tarafından vurgulanmıştır. Weber bir sosyal sistemin, bireysel bir işletme ile karşılaştırıldığında, sabit bir biçimden (belki otoriteryen bir yapı altında) başka bir sisteme nasıl değişebileceğini açıklamaya çalıştı. Tarihsel olarak bu gibi değişimleri ise karizmatik lider ya da girişimci ile açıkladı (Hebert ve Link, 2006: 593).

Benzer şekilde Schumpeter sosyal liderliği; karar vermeyi, emretmeyi, etkili olmayı, ilerlemeyi isteyen özel bir fonksiyon olarak tanımlamıştır. Piyasa ekonomisinin liderleri olarak girişimciler ekonomik gelişmenin kurumsal modellerini yaratarak sanayi toplumunun temel sosyolojik gerçeğini temsil etmektedirler (Schumpeter, 1966: 217). Schumpeter, sosyal liderliği sosyal ve kurumsal değişme ile ilişkili olarak ele almıştır. Bu sosyal liderlik bakışı on

dokuzuncu yüzyılın sonunda ve yirminci yüzyılın başında Alman Tarihçi Okulu'nun literatüründe çok yaygın olmasından dolayı şaşırtıcı olmamıştır. Weber de “karizmatik lider” kavramını sosyal sistemlerin nasıl değiştiğini açıklamak için ortaya çıkarmıştı. Weber'in karizmatik liderleri genellikle organizasyonel alışkanlıklar ortaya çıkan yeni durumlar ile baş etmede yetersiz kaldıkları zaman ortaya çıkarlar. Diğer bireylerin aksine bu liderler sosyal düzene hâkim olan kurallara boyun eğmezler. Temel işlevleri daha çok yeni sosyal normlar ve kuralların ortaya çıkmasına ve şekillenmesine katkıda bulunmaktır. Bu yeni kurallar normalleşir normalleşmez, yani kitleler tarafından kabul edilir edilmez, liderler tekrar ortaya çıkarlar (Arena/Romani, 2002: 169).

Her şeyden önce Schumpeter girişimcilik teorisini şekillendirirken yukarıda açıklanan Weber'in fikirlerinden habersiz değildi. Weber'in *Die Protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus* adlı çalışması *the Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*'de iki makale şeklinde 1904 ve 1905 yılında yayımlandığı zaman Schumpeter, Avusturya ve Alman kampları arasında *Methodenstreit* nedeniyle başlayan gerginliğin merkezi olan Viyana'da bir öğrenciydi. Kronolojik olarak bu Schumpeter'in kendi teorik sistemini şekillendirmeye başladığı bir zaman dilimine denk gelmektedir. Max Weber'i Alman Tarihçi Okulu'nun en son ve en saygın üyelerinden biri olarak gören (Hodgson, 2008: 143) Schumpeter, 1920'lerde Weber tarafından düzenlenen *Archiv fuer Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*'e düzenli şekilde katkılar sağladı. Bu nedenle onun Weber'in çalışmalarının iyi bir şekilde farkında (Brouwer, 2002: 88) olduğunu söyleyebiliriz.

Schumpeter girişimci yapısının dinamik doğasını belirtmek için ilk olarak durağan, değişmeyen bir ekonomik durum ile analizine başlamıştır. Aşağıdaki paragraf bunun yanında yenilikçi ve yenilikçi olmayan unsurlar arasındaki çatışma konusunda Schumpeter'in temel fikirlerini de yansıtmaktadır:

“Mevcut düşüncemiz için yalnızca sabit oranlarda kendisini üreten bir ekonomik süreci göz önüne alalım: Değişmeyen bir fiziksel ve sosyal (kurumsal) çevrede yaşayan ve çalışan, firmaların ticari ve üretim amaçları için ve hane halkının tüketim amaçları için oluşmuş, sayısı ve yaş dağılımı değişmeyen veri bir nüfus. Hane halklarının zevkleri (istekleri) veridir ve değişmezdir. (Bu durumda) üretim yöntemleri ve ticari vadeler firmanın çıkarı açısından ve mevcut görüş ve olasılıklar bakımından optimaldir; bu nedenle ya bazı esas değişiklikler ya da bu dünya üzerinde şanslı bazı olaylar olmadan değişim olmaz” (Schumpeter, 1939: 38).

Schumpeter'e göre böyle bir durağan toplumda geleneksel olarak girişimci ile ilgili faaliyet gerektirecek hiçbir şey yoktur:

“Bu durağan toplumda iş adamı ya da yöneticiler tarafından sıradan alışılabilmiş işlerden başka hiçbir işin yapılması zorunlu değildir. Bunun ötesinde girişimciyi çağrıştıracak özel bir faaliyet tipi gerektirecek hiçbir yönetsel fonksiyon da yoktur. Faaliyetlerin ve kuralların tekrarından başka hiçbir şey öngörülmemiştir ve bu öngörü olaylarla en iyi şekilde kanıtlanmıştır. Böyle bir süreç, yıllar geçtikçe, aynı tür, nicelik ve nitelikte tüketici ve üretici mallarını meydana getirecek ve her firmanın aynı çeşit ve nitelikte üretken mal ve hizmet kullanmasına götürecektir. Sonuç olarak tüm bu mallar yıllar geçtikçe aynı fiyatlarda satın alınacak ve satılacaktır” (Schumpeter, 1939: 40-41).

Alıntılarda Schumpeter'in herhangi bir değişim unsurunun olmadığı ve durağanlığın ekonomik gerçekliğin bir kuralı olduğu bir kapitalist dünyayı tanımladığı görülmektedir. Bu durumda kaçınılmaz olarak henüz değişim yoktur. Böylece Schumpeter herhangi bir değişim unsurunun olmadığı durağan bir kapitalist dünyayı tanımlamış ve bu durağanlığın ekonomik gerçekliğin bir kuralı olduğunu vurgulamıştır. Bu durağan toplumda ekonomik alandaki değişiklikler bozucu değildir. Girişimciler benzer kararlar almaktadır. Böyle bir toplumda ekonomik durum sadece yenilikçi girişimciler tarafından değişebilir. Weber de benzer bir senaryo tanımlamıştır.

“Şimdi belli bir zamanda bu sakinlik aniden ve genellikle organizasyon biçiminde bir fabrikanın birleşmesi, makineli dokumacılık gibi gerekli bir değişim olmaksızın bozulsun. Olan şey aksine bundan daha fazlası olmaz: Bazı genç erkekler ülke dışına çıkarlar, dokumacılar çalışanlarını dikkatli bir şekilde seçerler, işlerinin denetimini önemli ölçüde artırırılar... O (dokumacı) pazarlama yöntemlerini değiştirmeye başlayacaktır... Aynı zamanda düşük fiyat ve büyük ciro ilkesine yönelmeye başlayacaktır. Böyle bir rasyonalizasyon süreci sonunda her yerde ve daima olan şey tekrardır: Aynı şeyi yapmayanlar, ticaretin dışına çıkmak zorundadırlar. Bu sakin durum saygıdeğer zenginlerin yaptığı şiddetli bir rekabetçi savaşın baskısı altında çöker, (onlar bu durumda) faizle borç vermezler ve sürekli yeniden işe yatırım yaparlar. Bu bağlantıda en önemli şey endüstriye yatırılan yeni paranın akışı değil, fakat işe yerleşen yeni bir ruhtur, modern kapitalizmin ruhudur. Modern kapitalizmin büyümesinde hareket ettirici güç nedir sorusu, kapitalist kullanımlar için mevcut olan sermaye birikiminin kökeni nedir sorusundan ziyade, her şeyden önce kapitalizmin ruhunu geliştirecek

güç nedir sorusudur... Onun bu sahneye girişi genellikle barışçıl değildir. Bir güvensizlik, bazen nefret seli, en önemlisi ahlâki öfke ilk yenilikçiye düzenli bir şekilde bizzat karşı çıkmaktadır” Weber (1930: 67-69).

Böylece, gerek Schumpeter gerekse Weber açıkça durağan bir toplumda her şeyin tekrar ve birbirine benzer olduğu ve bu durağan toplumda çıkışı sağlayan temel unsurun girişimci olduğu konusunda hemfikirdirler. Yukarıdaki alıntıda Weber’in bu dinamiği sağlayacak güç konusunda da sosyolojik bir bakış getirdiğini görebiliriz. Bu açıdan rekabet ile değişimi getiren Weber’in başarılı girişimcisinin en önemli özelliği Protestan etik tarafından getirilen dinsel zorunluluklarıdır (Hebert ve Link, 2006: 593). Kapitalizme yönelik bu bakış açısı Schumpeter’in ekonomik gelişmeyi statükoyu bozan dinamik bir süreç olarak gördüğü devresel akım bozukluğu analizinin merkezini oluşturmaktadır (Schumpeter, 1942: 82-3).

Daha baştan beri Max Weber’in “kapitalizmin ruhu” analizi girişimcilik üzerine belirli bir bakış açısı getirmişti. Gerçekten de Weberian girişimci sadece risk alan bir maceracı ya da gezgin değil, fakat aynı zamanda içsel dünyanın riyazetliğine dayalı Protestan değerlerde ifade bulan modern meslek sahibinin rasyonel tutumunun temsilcisidir (Ebner, 2005: 262). Üstelik bireysel tiplerin özellikleri konusunda Weber’in “yeni tarz girişimci”si gayretli bir çalışma etiği, girişken bir tutum ve aynı zamanda müşterilerin ve çalışanların güvenini kazanmasına yardım eden etik nitelikler taşıyan, yeniliğe karşı direnenlerin üstesinden gelen sağlam bir karakter sergilemektedir. Bu girişimcilerin iş başarısı, sadece onların faydacı olmayan ve zevk ve tüketimle ilgili neredeyse riyazetçi bir tutum sergilemelerinden kaynaklanmamakta, üstelik mesleki ilgiye dayanan motivasyona bağlı dinsel bir görev olarak görülmektedir. Weber, en azında kendi faaliyet alanı ile ilgili bilgi yönetme bürokrasisinde üstün olan ekonomik ajan tipinin kapitalist girişimci olduğunu iddia etmiştir (Ebner, 2005: 263).

Schumpeter, Weber gibi her ekonomik-sosyal olayın bir amacı olduğuna inanmış ve toplumun yenilikleri özümsemeye zorlandığını savunmuştur. Bu noktada yenilikçi girişimciler daha yüksek kârlar yapmaya başlayacak ve yeni işletmeler “kârın bu cezp edici dürtüsü” altında yükselecektir. Bu geleneksel zihniyet değişikliği neticesinde kapitalizm dinamik bir yapıya dönüşecektir. Böylece yaratıcı yıkım süreci kapitalizm konusunda zorunlu bir gerçek olmaktadır (Michaelides ve Milios, 2009: 504). Bu açıdan Schumpeter’in kapitalist dinamik değişim vizyonu Weber’in teorik şemasına oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu benzerliği sağlayan önemli faktörlerden biri dinamik girişimci ve onun başarısını sağlayan etmenlerin ne olduğu sorusunun

hem Weber'in hem de Schumpeter'in temel araştırma (Brouwer, 2002: 90) alanına girmesiydi.

Bu sorunun bir boyutu da girişimciyi harekete geçiren temel güdünün ne olduğudur. Bu açıdan Weber'in Protestan etiğe dayalı girişimci profilinin en önemli özelliklerinden biri hiç şüphesiz hedonistik olmayan bir güdüyle hareket etmesidir:

“Kapitalizmin ruhu ile dolu olan insanlara ... bu hareketli, yorucu (restless) faaliyetin anlamı ne olduğunu, sahip oldukları şeyler ile niçin asla tatmin olmadıklarını, bundan dolayı herhangi bir dünyevi bakışa bu kadar duyarsız göründüklerini, sorarsanız verecekleri cevap şudur: Çocuklarımızın ve torunlarımızın geçimini sağlamak. Fakat çoğunlukla ve - bu güdü onlara özgü olmadığı, fakat gelenekselcilere yönelik olduğu için- doğru olan şudur: Sürekli çalıştıkları işin yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olmasıdır. Gerçekte tek olası olan bu motivasyon, ... işi uğruna var olan bir kişinin bulunduğu bu yaşam biçiminde, bu kadar irrasyonel olan kişisel mutluluk bakış açısından bakmaktır” (Weber, 1930: 70).

Benzer şekilde Schumpeter de karar verme konusunda girişimcinin hedonik olmayan bu doğası konusunda Weber'e katılıyordu. Schumpeter'in bakışında da girişimci marjinal fayda ve maliyeti karşılaştıran iktisadi adama benzemediği gibi amaçlarını gerçekleştirmek için saatlerce çalışmaya hazırdır (Brouwer, 2002: 90). Üstelik Schumpeter için tüm geçmiş tecrübeler ve gözlemler verilen ekonomik kararları etkilemektedir:

“Bu nedenle bireysel vatandaşın aklının gerçeğini tüm anlamı ile kapladığı küçük bir alanın içinde bulunan *günlük yaşama dair kararlar* içinde durum aynıdır. Aşağı yukarı, bunlar doğrudan onun kendisini, ailesini, iş ilişkilerini, hobilerini, dost ve düşmanlarını, mahallesini ya da şehrini, sınıfını, kilisesini, sendikasını ya da aktif bir üyesi olduğu herhangi bir diğer sosyal grubu ilgilendiren şeylerden-onun kişisel gözlemleri altında bulunan, gazetesinin ona verdiği şeylerden bağımsız olarak onun aşına olduğu, onun doğrudan doğruya etkileyeceği ve yönetebileceği ve haklarında bir davranış yolunun uygun olan ve olmayan etkileriyle doğrudan doğruya bir nevi sorumluluk geliştirdiği şeylerden- meydana gelmektedir ” (Schumpeter, 1942: 258-259).

Fakat Schumpeterian girişimci bir Pürüten değildir. O her şeyden önce dünya zevklerinden uzak kalmamakta, üstelik politikaya ve kültüre tam anlamıyla katılmaktadır. Bunun dışında Schumpeter'in girişimcisi bir inanç tarafından değil, yaratma aşkı ve başarı elde etme zevki ile motive olmaktadır.

Bu nedenle Schumpeter'in girişimcisi Weber'in girişimcisinin aksine yaşam sonrası ödüller ile değil, bu dünyada kendi (ve ailesinin) sosyal pozisyonunu geliştirerek motive olmaktadır (Brouwer, 2002: 90).

Sonuç olarak gerek Weber gerekse Schumpeter teorilerini birbirine karşıt ikili yapılar üzerine inşa etmişlerdir. Weber için Katolik etiği takip eden "gelenekselci" girişimciye karşıt olarak Protestan etiği takip eden kapitalist girişimci bulunmaktadır. Diğer yandan Schumpeter teorisini birbirine zıt üç ikili ile nitelendirmiştir: Gelişen ekonomi-devresel akım, statik-dinamik, girişimci-yönetici. Her ikisinde de yenilikçi olağandışı enerji ve çabası olan sermayesiz bir kişidir. Bu açıdan Weber'in yenilikçisinin "olağandışı güçlü karakteri" ve "eylem yeteneği ve vizyon açıklığı" üzerine yaptığı vurgu Schumpeter'in "karar verme kapasitesi" ve "kuvvetli bir değerlendirme vizyonu" üzerine yaptığı vurgu ile uyumaktadır. Burada Weber'in icat etmenin herhangi bir unsurunu içermemesine rağmen girişimciyi, bir yenilikçi olarak belirtmesi ve yenilikçiyi Schumpeter'in tanımına uygun açıklaması oldukça önemlidir. Weber daha çok girişimcinin "olağandışı güçlü karakter"i ve "yüksek derecede gelişmiş etik nitelikler"i üzerinde durmuştur (Michaelides ve Milios, 2009:505- 506).

Son olarak, Schumpeter ve Weber arasında elbette bazı açık farklılıkların olduğunu belirtelim. Her şeyden önce Weber Protestanın "ideal tipini" yenilikçide görürken; Schumpeter onu normalüstü girişimci olarak kabul etmeyi seçti. Bu açık bir analitik gelişmedir. Çünkü kapitalizmin yükselişi açıklanırken değişimin nedeni olarak normal üstü yetenekli insanın ortaya çıkması varsayımı ile Calvin ya da benzer karizmatik liderin ortaya çıkması varsayımı farklıdır. Daha önemlisi, normal üstü girişimcilerin daima mevcut olması nedeniyle, yeniliklerin ortaya çıkma sıklığında ve adaptasyon dalgalarında bir artışın varsayılması oldukça önemlidir (MacDonald, 1965: 377-378). Bir diğer farklılık, değişimin dinamiklerine yönelik olmuştur. Weber'in değişim modeli esas olarak bir karşılaştırmalı statik modeldir. Burada Weber "bozulmamış"("intact") bir feodalizmin içine Protestan liderleri getirmektedir. Bu modelde liderler, riyazet için takipçilerini ortaya çıkardıklarında ve takipçileri onların, kapitalist kariyerlerini yoğun bir şekilde takip ettiklerinden, süreklilik söz konusuysen; Schumpeter'in modelinde ise yenilikçiler teknik değişme ve ekonomik gelişme dalgalarına sebebiyet verdiklerinden, süreksizlik söz konusudur (MacDonald, 1965:378).

Sonuç

Yukarıda görüldüğü üzere, Alman Tarihçi Okulu'nun en önemli özelliği "evrimci" bir yaklaşımı, sosyal yapıların şekillenmesinde kullanmasıdır. Bu

bakış açısı, beraberinde herhangi bir ekonomik olayın incelemesi durumunda o olayın arkasındaki tüm faktörlerin ele alınması gereğini getirmektedir. Ekonomik gelişmeyi, tarihsel bir süreç olarak teorileştirmesi Alman Tarihçi Okulu'nun Schumpeter'in düşünceleri üzerindeki etkisini de yansıtmaktadır. Schumpeter, ilk akademik değerini metodolojik tartışmaların yoğun olduğu bir atmosferde elde etmiş ve bu, onu çoklu bir metodoloji perspektifine götürmüştür. Bu çoklu metodolojinin merkezinde, tarihsel yöntem ve iktisat sosyolojisi bulunmaktadır. Tarihsel yöntem ekonomik olayların nedenlerine yönelik gerekli bilgiyi sağlarken, iktisat sosyolojisi ekonomik davranışı etkileyen toplumsal kurumların ve organizasyon biçimlerinin ortaya çıkışı, devamlılığı ve düşüşünü incelemede rol oynamıştır.

Schumpeter'e göre; Alman Tarihçi Okulu'nun bilim dünyasında bir güç elde etmesi, Schmoller'in liderliğinde olmuştur. Üstelik Alman Tarihçi Okulu genellikle iktisadın yeniden yapılanmasında tarihsel araştırmaların önemini vurgularken, etik ve tarihi açık bir biçimde birleştiren kişi Schmoller olmuştur. Bu bağlamda nasıl ki Weber'in araştırma programı Schumpeter'in modern kapitalizmin iktisadi kurumların analizine yönelik bir çerçeve sunmada iktisat sosyolojisi kavramına ulaşmasında önemli bir etkiye sahip olmuşsa Schmollerprogram da Schumpeter'in gelişme kavramını teorik ve tarihsel unsurların birleştirilmesinde rol oynamıştır.

Girişimcilik ve girişimci konusu gerek Tarihçi Okulu gerekse Schumpeter de temel araştırma alanı olmuştur. Anglo-Amerikan iktisatçılar girişimcilik ve girişimci konularına, özellikle statik, genel denge mantığına göre hareket ettiklerinden, önem vermemişlerdir. Alman Tarihçi Okulu bu düşünce biçiminin en başta iktisadi sistemlerin dinamik ve evrimci doğasını ve sonuç olarak girişimciliğin ve kurumların biçimlendirici rolünü göz ardı ettiğini savunmuştur. Nitekim girişimciyi durağan bir ekonomide dinamizmi yaratan bir güç olarak görmek Tarihçi Okulu'nun önemli bir özelliği olmuştur. Bu özellik, Schmoller-Weber-Schumpeter ekseninde devam etmiştir. Bu bağlamda Schmoller, girişimciyi yeni ürünler ya da yeni üretim yöntemleri ortaya koyarak üretim faktörlerini bir araya getiren kişi olarak tanımlamış, onun sadece kâr elde etme güdüsü ile hareket etmediğini, bir takım yasal, etik ve sosyal sınırlamalara bağlı olduğunu savunmuştur. Weber de Protestan etiğe dayalı bir girişimci profili ortaya koyarak, bu girişimcinin riyazetçi ve hedonistik olmayan bir güdüyle hareket ettiğini savunmuştur. Schumpeter, Weber'in Protestanlığa dayalı "ideal tip" inden farklı olarak "yaratıcı tip"ten bahsetse de Weber gibi girişimcinin hedonistik olmayan doğasını vurgulamış ve bu girişimcinin en önemli özelliğinin, yenilik yaratarak başarı elde etme isteği olduğunu savunmuştur.

Kaynakça

- Allen, Robert Loring (1991), *Opening Doors: The Life and Work of Joseph Schumpeter*, Vol.1 (New Brunswick, NJ: Transaction Publishers).
- Andersen, Esben Sloth (1991), "Schumpeter's Vienna and The Schools of Thought: A Report From a Study on Schumpeter and The Analysis of Economic Evolution," (<http://www.business.aau.dk/evolution/esapapers/esa90-93/WP70.pdf>), Erişim Tarihi: 25.12.2009.
- Arena, Richard ve Paul Marie Romani (2002), "Schumpeter on Entrepreneurship," Arena, Richard ve Cecile Dangel-Hagnauer (eds.), *The Contribution of Joseph A.Schumpeter to Economics* (London- NY: Routledge): 167-183.
- Arena, Richard (2006), "On The Relation between Economics and Sociology: Marshall and Schumpeter," (<http://www.lib.hit-u.ac.jp/service/tenji/amjas/Arena.pdf>), Erişim Tarihi: 10.11.2009.
- Bertocco, Giancarlo (2008), "Finance and Development: Is Schumpeter's Analysis Still Relevant?," *Journal of Banking & Finance*, 32: 1161-1175.
- Boldrin, Michele (2009), "Growth and Cycles, in the Mode of Marx and Schumpeter," *Scottish Journal of Political Economy*, 56/4: 415-442.
- Brouwer, Maria T. (2002), "Weber, Schumpeter and Knight on Entrepreneurship and Economic Development," *Journal of Evolutionary Economics*, 12/1: 83-105.
- Ebner, Alexander (2000), "Schumpeter and the "Schmollerprogramm": Integrating Theory and History in the Analysis of Economic Development," *Journal of Evolutionary Economics*, 10/3: 355-372.
- Ebner, Alexander (2003), "The Institutional Analysis of Entrepreneurship: Historist Aspects of Schumpeter's Development Theory," Backhaus, Jürgen G. (ed.), *Joseph Alois Schumpeter: Entrepreneurship, Style and Vision* (Boston:Kluwer Academic Publishers): 117-139.
- Ebner, Alexander (2005), "Entrepreneurship and Economic Development: From Classical Political Economy to Economic Sociology," *Journal of Economic Studies*, 32/3: 256-274.
- Ebner, Alexander (2006), "Institutions, Entrepreneurship, and the Rationale of Government: An Outline of the Schumpeterian Theory of the State," *Journal of Economic Behavior & Organization*, 59: 497-515.
- Economakis, George E. ve John Millios (2001), "Historical School, German," *Encyclopedia of International Political Economy*, Vol. II (London, New York: Routledge): 686-687.
- Freeman, Christopher ve Francisco Louça (2001), *As Time Goes By: From the Industrial Revolutions to the Information Revolution* (NY: Oxford University Press Inc.).
- Godin, Benoit (2008), "In the Shadow of Schumpeter: W. Rupert Maclaurin and the Study of Technological Innovation," *Minerva*, 46:343-360.
- Haberler, Gottfried (1950), "Joseph Alois Schumpeter 1883-1950," *Quarterly Journal of Economics*, 64/3: 333-372.
- Haller, Markus (2004), "Mixing Economics and Ethics: Carl Menger vs Gustav Von Schmoller," *Social Science Information*, 43/1: 5-33.
- Hebert, Robert F. ve Albert N. Link (2006), "The Entrepreneur as Innovator," *Journal of Technology Transfer*, 31/5: 589-597.
- Hebert, Robert F. ve Albert N. Link (1982), *The Entrepreneur: Mainstream Views and Radical Critiques* (New York: Praeger. Publishers).
- Henrekson, Magnus ve Jakobsson Ulf (2001), "Where Schumpeter was Nearly Right- The Swedish Model and Capitalism, Socialism and Democracy," *Journal of Evolutionary Economics*, 11: 331-358.

- Hodgson, Geoffrey M. (2008), "Review Essay: Prospects for Economic Sociology," *Philosophy of the Social Sciences*, 38/1: 133-149.
- Hodgson, Geoffrey M. (2001), *How Economics Forgot History: The Problem of Historical Specificity in Social Science* (NY: Roudledge).
- Hulten, Staffan (2005), "Historical School and Institutionalism," *Journal of Economic Studies*, 32/2: 169-178.
- Ikeda, Yukihiro (2008), "The German Historical School: Toward the Integration of the Social Sciences," *The History of Economic Thought*, 50/1: 79-95.
- Kurz, Heinz D. (2007), "Ricardian Vice," William A. Darity (ed.) *International Encyclopedia of the Social Sciences* (New York: MacMillan Reference Library, 2nd Ed.): 241-243.
- Legris, Andre (2001), "On the Boundaries between Economic Analysis and Economic Sociology," ARENA, Richard ve Cecile Dangel-Hagnauer (ed.), *The Contribution of Joseph A. Schumpeter to Economics* (London/NY: Routledge): 89-105.
- Macdonald, Ronan (1965), "Schumpeter and Max Weber- Central Visions and Social Theories," *The Quarterly Journal of Economics*, 79/3: 373-396.
- Machlup, Fritz (1951), "Schumpeter's Economic Methodology," *The Review of Economics and Statistics*, 33/2: 145-151.
- McCraw, Thomas K. (2007), *Prophet of Innovation: Joseph Schumpeter and Creative Destruction* (Cambridge: Harvard University Press).
- Michaelides, Panayotis G. ve John G. Millios (2009), "Joseph Schumpeter and the German Historical School," *Cambridge Journal of Economics*, 33/3: 495-516.
- Michaelides, Panayotis G. ve John. G. Millios (2005), "Did Hilferding Influence Schumpeter?," *History of Economics Review*, 41: 98-125.
- Milimov, Alex (1994), "Joseph A.Schumpeter: His Life and Work," *History of Economics Review*, 22: 119-123.
- Pickhardt, Michael (2005), "Some Remarks on Self-interest, the Historical Schools and the Evolution of the Theory of Public Goods," *Journal of Economic Studies*, 32/3: 275-293.
- Reinert, Erik S. (2002), "Schumpeter in the Context of Two Canons of Economic Thought," *Industry and Innovation*, 6/1: 23-39.
- Rosenberg, Nathan (2000), *Schumpeter and the Endogeneity of Technology: Some American Perspectives* (London/New York: Routledge).
- Schumpeter, Joseph A. (1928), "The Instability of Capitalism," *The Economic Journal*, 38/151: 361-386.
- Schumpeter, Joseph A. (1939), *Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process*, Vol:I (New York and London: McGraw-Hill Book Company, Inc.).
- Schumpeter, Joseph A. (1942), *Capitalism, Socialism, and Democracy* (New York: Harper and Brothers).
- Schumpeter, Joseph A. (1947), "The Creative Response in Economic History," *The Journal of Economic History*, 7/2: 149-159.
- Schumpeter, Joseph A. (1949), "The Communist Manifesto in Sociology and Economics," *Journal of Political Economy*, 57/3: 199-212.
- Schumpeter, Joseph A. (1954) *History of Economic Analysis* (London: George Allen and Unwin Ltd.).
- Schumpeter, Joseph A. (1954b), *Economic Doctrine and Method: An Historical Sketch* (NY: Oxford University Press) (Translated by R. Aris).
- Schumpeter, Joseph A. (1966), *Imperialism and Social Classes* (Cleveland and New York: Meridian Books, 9th Ed) (Translated by Heinz Norden).

- Schumpeter, Joseph A. (1978), *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle* (New York, Oxford University Press).
- Schumpeter, Joseph A. ve Yasuma Takata (1998), *Power or Pure Economics ?* (New York: MacMillan Press).
- Screpanti, Ernesto ve Stefano Zamagni (2005), *An Outline of the History of Economic Thought* (New York: Oxford University Press, 2nd Ed.).
- Senn, Peter R. (2005), "The German Historical Schools in the History of Economic Thought," *Journal of Economic Studies*, 32/3: 185-255
- Shionaya, Yuichi (1997), "A Methodological Appraisal of Schmoller's Research Program," Koslowski, Peter (Ed.), *The Theory of Ethical Economy in The Historical School* (Berlin: Springer): 57-78.
- Shionaya, Yuichi (1997), *Schumpeter and the Idea of Social Science: A Metatheoretical Study* (New York: Cambridge University Press).
- Shionaya, Yuichi (2001a), "Introduction", Shionaya, Yuichi (ed.), *The German Historical School: The Historical and Ethical Approach to Economics* (New York: Routledge): 1-6.
- Shionaya, Yuichi (2001b), "Joseph Schumpeter on the Relationship between Economics and Sociology from the Perspective of Doctrinal History," Shionaya, Yuichi (Ed.), *The German Historical School: The Historical and Ethical Approach to Economics* (New York: Routledge): 138-154.
- Shionaya, Yuichi (2001c), "Rational Reconstruction of the German Historical School: An Overview," Shionaya, Yuichi (ed.), *German Historical School: The Historical and Ethical Approach to Economics* (New York: Routledge): 7-18.
- Shionaya, Yuichi (2005), *The Soul of the German Historical School* (New York: Springer).
- Silveira, Antonio M. (1997), "Senior, Wagner and Schmoller: Indetermination and Social Policy Conclusions," Backhaus, Jürgen G. (Ed.), *Essays on Social Security and Taxation: Gustav von Schmoller and Adolph Wagner Reconsidered* (Marburg: Metropolis-Verlag): 361-86.
- Swedberg, Richard (1989), "Joseph A. Schumpeter and the Tradition of Economic Sociology," *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 145/3: 508-524.
- Swedberg, Richard (1991a), *Joseph A. Schumpeter: His Life and Work* (Princeton: Princeton University Press).
- Swedberg, Richard (1991b), "Introduction: The Man and His Work," Swedberg, Richard (ed.), *Joseph A. Schumpeter: The Economics and Sociology of Capitalism* (Princeton: Princeton University Press): 3-98.
- Tamura, Shin'ichi (2000), "Gustav von Schmoller and Werner Sombart: A Contrast in the Historico-Ethical Method and Social Policy," Shionaya, Yuichi (ed.), *German Historical School : The Historical and Ethical Approach to Economics* (London and New York: Routledge): 105-119 .
- Wadhvani, R. Daniel ve Geoffrey Jones (2001), "Schumpeter's Plea: Historical Approaches to Entrepreneurship Research," (<http://sociology.unc.edu/colloqseries/wadhvani>), Erişim Tarihi: 20.12.2009.
- Weber, Max (1930), *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* (New York: Charles Scribner's Sons).